

Enw'r Ymgeisydd	Rhif y Ganolfan	Rhif yr Ymgeisydd

CYD-BWYLLGOR ADDYSG CYMRU

Tystysgrif Gyffredinol Addysg Uwchradd

WELSH JOINT EDUCATION COMMITTEE

General Certificate of Secondary Education

165/53

HANES

**MANYLEB A: ASTUDIAETHAU MANWL AC AMLINELLOL O
AGWEDDAU AR HANES CYMRU/LLOEGR A'R BYD**

PAPUR 1

ASTUDIAETH FANWL

03 – YR OES EDWARDAIDD A'R RHYFEL BYD CYNTAF, 1902-1919

P.M. DYDD GWENER, 9 Mehefin 2006

1 awr (o arholiad 2 awr)

Cwestiynau a atebwyd	Swyddfa'n unig
Cw.1 (Gorfodol)	/20
Cw.	/25
CYFANSWM	/45

CYFARWYDDIADAU I YMGEISWYR

Ysgrifennwch eich enw, rhif y ganolfan a'ch rhif ymgeisydd yn y blychau ar ben y dudalen hon.

Atebwch Gwestiwn 1 (Adran A) a *naill ai* Cwestiwn 2 *neu* Gwestiwn 3 o Adran B.

Ysgrifennwch eich atebion ar y llinellau yn y llyfryn hwn. Defnyddiwch dudalennau ychwanegol os nad yw'r llinellau a ddarparwyd yn y llyfryn hwn yn ddigon. Ysgrifennwch eich enw ar bob tudalen ychwanegol a nodwch yn glir rif y cwestiwn rydych yn ei ateb. Rhowch eich tudalennau ychwanegol y tu mewn i'r llyfryn hwn.

GWYBODAETH I YMGEISWYR

Dangosir nifer y marciau sydd ar gael mewn cromfachau ar ddiwedd pob cwestiwn neu ran-gwestiwn.

Cewch farciau am ansawdd eich cyfathrebu ysgrifenedig.

I ennill y marciau llawn ar gyfer unrhyw gwestiwn, rhaid i'ch atebion fod yn berthnasol a rhaid iddynt wneud defnydd llawn o'r wybodaeth a ddarparwyd.

Ym mhob achos dylech gefnogi eich atebion trwy gyfeirio at eich gwybodaeth a'ch dealltwriaeth o'r pwnc a ddewiswyd.

Ni roddir tystysgrif i ymgeisydd a geir yn ymddwyn yn annheg yn ystod yr arholiad.

Atebwch Gwestiwn 1 yn Adran A a naill ai Cwestiwn 2 neu Gwestiwn 3 yn Adran B.

ADRAN A

(GORFODOL)

1. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am y Rhyfel Byd Cyntaf: y ffrynt cartref.

Astudiwch y ffynonellau isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn pob ffynhonnell. [20]

Ffynhonnell A

[Poster recriwtio yn annog dynion i ymuno â'r fyddin yn 1914]

(a) Defnyddiwch Ffynhonnell A, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i ddisgrifio ymgrych recriwtio'r llywodraeth ar ddechrau'r Rhyfel Byd Cyntaf. [3]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ffynhonnell B

Oherwydd y rhyfel, newidiodd nifer o agweddau ar fywyd nad oedd y llywodraeth wedi ymyrryd â nhw o'r blaen. Rhoddodd Deddfau Amddiffyn y Deyrnas (*DORA*), gyda'r ddeddf gyntaf yn cael ei phasio ym mis Awst 1914, hawliau ysgubol i'r llywodraeth i'w helpu i ymladd y rhyfel a rheoli nifer o agweddau ar fywydau pobl.

[Rhan o lyfr P. Barnes, R.P. Evans a P. Jones-Evans,
TGAU Hanes ar gyfer Manyleb A CBAC (2004)]

- (b) Defnyddiwch y wybodaeth yn Ffynhonnell B, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i egluro sut y ceisiodd y llywodraeth reoli bywyd ym Mhrydain yn ystod y Rhyfel Byd Cyntaf. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ffynhonnell C

Llenwi bwledi oedd fy ngwaith i. Roeddech yn eistedd yno gyda blychau'n llawn o fwledi gwag, a'r gwaith oedd eu llenwi â phowdwr. Roedd rhai pobl yno'n gweithio â'r deunyddiau ffrwydrol (*explosives*), lideit a chordeit. Roedd eu hwynebau yn troi'n felyn i gyd. Un diwrnod dechreuodd fflamau redeg ar hyd y llinell tuag atom a gafaelodd dau ddyn ynom a'n taflu i lawr ar y gwair y tu allan. Roedd y larwm yn canu, ond bu rhaid i Queenie, ein harolygwraig, fynd i mewn eto i nôl ei watsh. Cafodd ei chwythu'n ddarnau.

[Rhan o gyfweiliad a roddwyd yn 1984 gan fenyw oedd yn cofio ei phrofiadau tra'n gweithio mewn gwaith arfau yn ystod y Rhyfel Byd Cyntaf]

- (c) Pa mor ddefnyddiol yw Ffynhonnell C fel tystiolaeth i hanesydd sy'n astudio rôl menywod yn y Rhyfel Byd Cyntaf?
Eglurwch eich ateb trwy ddefnyddio'r ffynhonnell a'r hyn rydych chi'n ei wybod. [5]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ffynhonnell CH

Er i filoedd lawer farw, a mwy hyd yn oed yn anabl o achos y rhyfel, gwelodd diet pobl at ei gilydd a bu lleihad yn y gyfradd farwolaethau, yn enwedig marwolaethau babanod. Mae'n debyg mai'r rheswm oedd i nifer o'r tlodion gael swyddi parhaol am y tro cyntaf, ac yn gyffredinol roedd cyflogau'n cynyddu'r un faint â chwyddiant yn ystod y rhyfel.

[Hanesydd modern, C. Emsley, yn ysgrifennu mewn erthygl ar effeithiau'r Rhyfel Byd Cyntaf yn y cylchgrawn, *New Perspectives* (1996)]

(ch) Yn Ffynhonnell CH mae'r awdur yn dweud bod bywyd wedi gwella i sifiliaid yn ystod y Rhyfel Byd Cyntaf.

A yw hynny'n ddehongliad dilys?

Yn eich ateb dylech ddefnyddio'r hyn rydych chi'n ei wybod am y testun, cyfeirio at y ffynonellau eraill sy'n berthnasol yn y cwestiwn hwn ac ystyried sut y daeth yr awdur i'r dehongliad hwn.

[8]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ADRAN B

Atebwch naill ai Cwestiwn 2 neu Gwestiwn 3.

2. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am wleidyddiaeth cyn y rhyfel.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn.

[25]

GWYBODAETH

Roedd y llywodraeth ar y pryd yn wynebu llawer o brotestiadau gwleidyddol. Mae'r ffotograff hwn yn dangos gwrthdystiad gan gefnogwyr yr *NUWSS* yn Ne Cymru yn 1907.

(a) (i) Beth oedd Mudiad y Swffragetiaid?

[2]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ii) Eglurwch pam yr enillodd y Blaid Ryddfrydol etholiad cyffredinol 1906.

[4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(iii) Pa mor bwysig oedd Deddf y Senedd (*Parliament Act*) 1911?

[5]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(b) (i) Disgrifiwch brotest Emily Davison.

[3]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ii) Eglurwch rôl David Lloyd George yn y Llywodraeth Ryddfrydol cyn 1914.

[4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- (c) A wnaeth llywodraeth Ryddfrydol 1906-1914 ddelio’n llwyddiannus â’r galw am ddiwygiadau gwleidyddol? Eglurwch eich ateb yn llawn. [7]

[Dotted lines for answer writing]

3. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am ddatblygiad economaidd.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn.

[25]

GWYBODAETH
Roedd llawer o ddatblygiadau economaidd yng Nghymru. Achosodd hynny lawer o sialensiau a phroblemau. Dyma ddarlun o arwyddlun Undeb Chwarelwyr Gogledd Cymru.

(a) (i) Beth oedd undeb llafur?

[2]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- (ii) Eglurwch pa effaith a gafodd Streic Fawr y Penrhyn, 1900-1903, ar ddiwydiant llechi Gogledd Cymru. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- (iii) Pa mor bwysig oedd D. A. Thomas yn niwydiant glo De Cymru? [5]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(b) (i) Disgrifiwch beth a ddigwyddodd yn Nhonypanyd yn 1910. [3]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ii) Eglurwch pam y daeth Caerdydd mor bwysig erbyn 1914. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

